REPREZENTAREA LEGALĂ ÎN MATERIA OBLIGAȚIILOR

Gheorghe MÎȚU,
lector universitar

Reprezentarea legală în cadrul raporturilor juridice obligaționale se manifestă în următoarele situații: a) în cadrul obligațiilor cu pluralitate de subiecte; b) în mecanismul de exercitare a acțiunii oblice.

A. ***Reprezentarea legală în cadrul obligațiilor cu pluralitate de subiecte***. Un raport juridic obligațional poate avea nu numai o pluralitate de obiecte, ci şi o pluralitate de subiecte. Obligațiile cu pluralitate de subiecte se supun aceloraşi reguli ca şi celelalte obligații civile. Însă, există anumite domenii ce vizează, îndeosebi, executarea acestor obligații care au nevoie de o reglementare distinctă. Ceea ce ne interesează cu predilecție, analizând obligațiile cu pluralitate de subiecte, este, pe de o parte, reprezentarea în relațiile dintre creditorii solidari, iar, pe de altă parte, reprezentarea în relațiile dintre debitorii solidari.

Raporturile dintre *creditorii solidari* sunt dominate de principiul consacrat în art.529 C.civ. RM, potrivit căruia creditorul solidar *reprezintă* (s.n.) pe toți cocreditorii în toate actele care au drept scop conservarea obligației. Astfel, legiuitorul a instituit prezumția *dreptului de reprezentare mutuală* a creditorilor solidari. Analizând această dispoziție, literatura juridică[1] a desprins intenția legiuitorului de a recunoaşte fiecărui creditor solidar dreptul de a pretinde şi a primi plata întregii creanțe în temeiul unei prezumții legale de împuternicire a lui într-un atare sens din partea celorlalți creditori solidari. Nici unul dintre creditori nu este titularul întregii creanțe, deoarece aceasta îi aparține numai în limitele cotei-părți a lui, el fiind obligat să remită celorlalți creditori cotele lor părți. Fiecărui creditor solidar îi revine o dublă îndatorire: de a conserva creanța colectivă şi de a nu face nimic ce ar putea înrăutăți drepturile celorlalți creditori solidari.

Consecințele ce decurg din principiul consacrat în art.529 C.civ. RM sunt următoarele: creditorii sunt considerați că se reprezintă reciproc numai în privința actelor ce le sunt profitabile, cum ar fi punerea în întârziere a debitorului, întreruperea prescripției extinctive sau realizarea creanței, nu însă şi în privința actelor ce le sunt păgubitoare, cum ar fi remiterea de datorie sau tranzacția.[2] Astfel, conform prevederilor art.526 C.civ. RM, o remitere de datorie convenită între un creditor solidar cu debitorul produce efecte numai asupra părții care revine acelui creditor. Această regulă se aplică, de asemenea, în toate cazurile când obligația se stinge în alt temei decât executarea.

Relațiile dintre *codebitorii solidari* sunt guvernate de principiul consacrat în art.549 C.civ. RM, potrivit căruia debitorul solidar îi reprezintă pe codebitorii lui în toate actele îndreptate spre stingerea sau reducerea obligației. Astfel, efectele favorabile ale actelor unuia dintre debitorii solidari vor produce efecte şi pentru ceilalți debitori solidari. În toate cazurile în care unul dintre debitorii solidari întreprinde acțiuni menite să stingă sau să diminueze obligația solidară, se va prezuma că el acționează *în numele tuturor debitorilor solidari* şi, deci, de efectele acestor acte profită şi debitorii solidari care nu au participat la încheierea actelor respective. Acest lucru este valabil şi pentru actele care tind să conserve obligația şi urmăresc să prevină ca datoria să devină mai oneroasă. În schimb, în cazul actelor care urmăresc să facă datoria mai oneroasă, se prezumă că fiecare dintre debitori acționează în nume propriu şi debitorul respectiv este obligat să demonstreze că a avut mandat să reprezinte şi ceilalți debitori solidari. Dreptul de reprezentare este, însă, exclus în cazul în care obligația solidară se stinge sau se reduce, iar debitorii trebuie să execute o altă obligație. De exemplu, unul din debitorii solidari nu are dreptul de a stinge obligația solidară prin novație în lipsa unui mandat expres din partea celorlalți debitori solidari (art.665 C.civ. RM).

B. ***Reprezentarea legală în cadrul acțiunii oblice***. Este posibil ca un debitor să devină insolvabil sau să-şi micşoreze elementele active ale patrimoniului său prin faptul că, din neglijență, nepăsare, nepricepere sau cu rea-credință, nu-şi exercită anumite drepturi pe care le are împotriva unor terțe persoane. În această situație, legea conferă creditorului chirografar dreptul de a le exercita el, în numele debitorului său. Astfel, potrivit art.598 C.civ. RM, creditorul care are un interes serios şi legitim poate să ia toate măsurile pentru conservarea drepturilor sale, iar din prevederile art.599 C.civ. RM rezultă că creditorul a cărui creanță este certă, lichidă şi exigibilă poate, *în numele debitorului său* (s.n.), exercita drepturile şi acțiunile acestuia în cazul în care debitorul, în dauna creditorului, refuză sau omite să le exercite. Creditorul nu poate exercita drepturile şi acțiunile care sunt exclusiv personale ale debitorului.

Prin acțiunea oblică, creditorul poate proceda la valorificarea unui drept care aparține debitorului său. Această acțiune se mai numeşte indirectă sau subrogatorie, pentru că, deşi este exercitată de creditor în

numele debitorului său, va duce la acelaşi rezultat ca şi cum ar fi fost exercitată de către debitor.[3] Astfel, suntem în prezența exercițiului unei acțiuni „în numele şi pe contul debitorului".[4] Prin urmare, creditorul nu are un drept propriu şi direct față de terțul pârât, ci se subrogă în locul debitorului, punând în valoare dreptul propriu al acestuia. În temeiul celor expuse în legătură cu acțiunea oblică, putem formula unele concluzii: acțiunea creditorului chirografar exercitată în numele şi pe contul debitorului *este o veritabilă operațiune de reprezentare,* în care creditorul este reprezentantul, iar debitorul reprezentatul, în persoana căruia se vor produce toate efectele acțiunii oblice. Astfel, putem spune că acțiunea oblică se aseamănă atât cu mandatul, cât şi cu gestiunea de afaceri, cu toate că între ele există, desigur, şi deosebiri. Prin comparație cu mandatul, atât creditorul chirografar, cât şi mandatarul acționează în numele şi pe seama mandantului, respectiv debitorului, dar, în timp ce mandatarul poate încheia orice acte juridice pentru mandant, creditorul chirografar poate exercita numai drepturi şi acțiuni în justiție menite să micşoreze insolvabilitatea debitorului. Dacă în cazul mandatului, mandatarul acționează în baza unei împuterniciri din partea mandantului, creditorul chirografar acționează în temeiul dreptului de gaj general acordat de lege; el acționează din proprie inițiativă, fără nici o încuviințare din partea debitorului. În timp ce mandatul încetează de plin drept la moartea mandantului, acțiunea oblică continuă să fie exercitată şi după moartea debitorului, în acelaşi scop în care a fost pornită, spre a evita micşorarea patrimoniului – obiect al gajului general al creditorului – până în momentul preluării ei spre exercitare de către moştenitorii debitorului. În fine, dacă mandatarul răspunde numai pentru dol, în mandatul gratuit, iar în cel oneros şi pentru culpă, chirografarul răspunde în acțiunea oblică numai pentru abuz de drept.

În concluzie, considerăm că acțiunea oblică, deşi prezintă o serie de deosebiri față de mandatul cu reprezentare, totuşi include în funcțiunea ei raporturi de reprezentare față de debitor, dar, spre deosebire de reprezentarea de la mandatul convențional, al cărui izvor este contractul, izvorul reprezentării din acțiunea oblică este legea. De aceea, am putea încadra această reprezentare între formele reprezentării legale.

Note:

[1] *A se vedea:* M.N. Costin. *Tratat de drept civil. Teoria generală a obligațiilor.* Vol.I. Universitatea „D. Cantemir", Facultatea de drept Tg. Mureş, 1993, p.117; L.Pop. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor.* Vol.II. – Iaşi: Chemarea, 1993, p.420.

[2] *A se vedea:* I.Albu. *Drept civil. Introducere în studiul obligațiilor.* – Cluj-Napoca: Dacia, 1984, p.88.

[3] *A se vedea:* E.Safta-Romano. *Examen teoretic şi practic referitor la acțiunea oblică şi la acțiunea pauliană* // RRD, 1989, nr.9-12, p.97 şi urm.

[4] *A se vedea:* M.N. Costin. *Acțiunea oblică (indirectă sau subrogatorie) în teoria şi practica dreptului civil român* // Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Jurisprudența, 1987, nr.2, p.30-31.